

Marek Beylin¹, Konrad Bieliński², Adam Michnik³, *Polska leży w Europie*, „Krytyka”, 1980, nr 5, s. 3–5.

Hasła przedmiotowe: Polska w Europie, Wizja Europy. Granice geograficzne i kulturowe Europy.

Polska leży w Europie. Ta deklaracja nie jest akcesem do teorii europocentryzmu. Nie oznacza również przekonania, że los Polski ważyć się będzie jedynie na europejskiej scenie, ani też nie jest świadectwem wiary, iż tylko europejski krąg kulturalny wyprodukował wartości godne szacunku. To po prostu przypomnienie, że kultura polska jest fragmentem europejskiej, że bardziej niż z czymkolwiek jest związana z jej wartościami nadrzędnymi, z *etosem* mającym swe korzenie w antyku i chrześcijaństwie, ale także w ideach Wielkiej Rewolucji Francuskiej – wolności, równości, braterstwie. To – wreszcie – wyraz wiary, że los Polski jest na trwałe złączony z losem Europy.

Jakiej Europy? Pytanie to stale powraca w polskiej myśli politycznej, w polskiej refleksji nad światem i nad własnym w tym świecie miejscem. Europa nie kończy się tam, gdzie zaczyna się strefa stacjonowania wojsk sowieckich. Europa nie kończy się na Łabie. O tym przypominali ostatnio wybitni przedstawiciele polskiego życia umysłowego – Leszek Kołakowski⁴, Bohdan Cywiński⁵, Tadeusz Mazowiecki⁶, Jacek Bocheński⁷, Kazimierz Brandys⁸; problem Europy pojawił się w centrum zainteresowania nowego pisma *Res Publica*⁹, specjalny dokument na ten temat ogłosiło

¹ Marek Beylin (ur. 1957) – polski dziennikarz i publicysta. Współpracownik pism drugiego obiegu. W stanie wojennym internowany.

² Konrad Bieliński (ur. 1949) – polski matematyk, działacz opozycji demokratycznej w PRL. Współpracownik KOR, drukarz i kolporter drugiego obiegu. W stanie wojennym internowany.

³ Adam Michnik (ur. 1946) – polski historyk i publicysta. Działacz opozycji demokratycznej w PRL, członek KOR, współpracownik pism drugiego obiegu, więzień polityczny w PRL.

⁴ Leszek Kołakowski (1927–2009) – polski filozof, historyk idei, pracownik Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1968 na emigracji, gdzie wykładał m.in. na Uniwersytetach Oksfordzkim, Yale i Berkeley.

⁵ Bohdan Cywiński (ur. 1939) – polski historyk i filozof, działacz katolicki. Współpracownik opozycji demokratycznej w PRL, jeden z inicjatorów utworzenia „Solidarności”. W latach 1981–1990 na emigracji.

⁶ Tadeusz Mazowiecki (1927–2013) – polski polityk i publicysta, działacz katolicki. Przewodniczący Komisji Ekspertów przy Prezydium MKS w sierpniu 1980. W stanie wojennym internowany. W latach 1989–1991 premier RP.

⁷ Jacek Bocheński (ur. 1926) – polski pisarz. Współtwórca drugoobiegowego pisma literackiego „Zapis”, członek TKN.

⁸ Kazimierz Brandys (1913–2000) – polski pisarz, scenarzysta. Członek redakcji pisma „Zapis”, współpracownik TKN. Od 1981 na emigracji.

⁹ *Res Publica* – polskie pismo drugoobiegowe wydawane w latach 1979–1981.

Polskie Porozumienie Niepodległościowe¹⁰. Sprawy te podjął z niezwykłą mocą, w swych homiliach i przemówieniach, Papież Jan Paweł II¹¹.

Redakcja *Krytyki* podziela przekonanie w żywotność wartości kultury i cywilizacji europejskiej; podziela pogląd, że sprawa polska jest sprawą Europy, zaś sprawy Europy dotyczą narodu polskiego w sposób najbardziej konkretny. Odizolowanie Polski od reszty Europy ułatwia bowiem realizację programu wyjąłowania kultury polskiej, programu sowietyzacji dokonywanej w oparciu hasło tzw. „patriotycznej jedności Polaków”.

Spór o kształt Europy i sens europeizmu należy do centralnych i nieraz będziemy doń powracać. Związek z problematyką europejską nie oznacza jednak w naszym zamyśle kontaktu duchowego z Paryżem jedynie, z Londynem, Rzymem czy Kolonią. Oznacza także łączność z Pragą i Budapesztem, z Wilnem i Kijowem. A również z Moskwą i Leningradem. Splot tych związków, chcemy dokumentować na naszych łamach. Rozpoczynamy od esejów czeskich przyjaciół. Naszą wspólną intencją była publikacja złożona z refleksji czeskich, słowackich, polskich a temat „widma dysydentyzmu” w Europie Wschodniej. Los pokrzyżował te plany. Niektórzy z naszych przyjaciół zostali uwięzieni, wśród nich V[áclav] Havel¹², członek redakcji *Krytyki*. W tej sytuacji zdecydowaliśmy się na wcześniejsze ogłoszenie artykułów czterech autorów spośród uwięzionych. Jest to nie tylko akt solidarności. To również wyraz przeświadczenia, że wspólnie siejemy ziarno przyszłości.

Analogiczny sens miało nawiązanie przez zespół *Krytyki* współpracy z węgierskimi intelektualistami. G[yörgy]. Bence¹³ i J[ános] Kis¹⁴ opracowali na naszą prośbę wybór węgierskich tekstów funkcjonujących poza zasięgiem cenzury, które zamierzamy publikować. Rozpoczynamy od wywiadu z obu autorami, wprowadzającego w problematykę węgierskiego życia umysłowego.

Jesteśmy głęboko przekonani, że nadszedł też czas podjęcia problemu niemieckiego. Czynimy to piórem Timura¹⁵, mając świadomość dyskusyjności i hipotetyczności wielu formuł, ale też uważając, że winniśmy ów zasadniczy kompleks myślenia o polityce mieć stale na uwadze. Podobnie jak kompleks sowiecki. Ma on wiele nawarstwień i różne oblicza, ale nie można zauważyć, że serwilizmowi oficjalnej

¹⁰ Polskie Porozumienie Niepodległościowe – organizacja opozycyjna w PRL założona w 1976 przez Zdzisława Najdera.

¹¹ Jan Paweł II, właśc. Karol Wojtyła (1920–2005) – polski duchowny, filozof, dramaturg. Kardynał, metropolita krakowski. Od 1978 papież. W 2014 kanonizowany.

¹² Václav Havel (1936–2011) – czeski i czechosłowacki pisarz, dramaturg. Działacz opozycyjny, jeden z inicjatorów Karty 77. W latach 1989–1992 prezydent Czechosłowacji, w latach 1993–2003 prezydent Republiki Czeskiej.

¹³ György Bence (1941–2006) – węgierski filozof i wykładowca akademicki. Współpracownik węgierskiej opozycji antykomunistycznej.

¹⁴ János Kis (ur. 1943) – węgierski filozof, socjolog i tłumacz. Działacz węgierskiej opozycji antykomunistycznej.

¹⁵ Właśc. Krzysztof Wolicki (1925–2001) – polski dziennikarz i publicysta. Współzałożyciel TKN, współpracownik pism drugiego obiegu. W stanie wojennym internowany.

propagandy towarzyszy silny resentyment szerokich warstw społeczeństwa. Rozumiemy, że jest to wynik realnych krzywd narodu polskiego, jednakże resentyment nie może wypierać realistycznej refleksji – geopolitycznej czy kulturalnej – na temat stosunków Polski ze wschodnim sąsiadem. Jedynym sposobem rozładowania tego resentymentu jest podejmowanie zagadnienia stosunków polsko radzieckich w sposób rzeczowy i poważny. Z takim zamiarem publikujemy analizę treści podręczników dla polskiej młodzieży na radzieckiej Litwie.

Stwierdzamy jeszcze jedno. Wszelkie tego rodzaju resentymenty grożą zepchnięciem polskich aspiracji w formy anachronicznego nacjonalizmu, w zaściankowość, w ksenofobiczny partykularz, odcięciem od Europy. Wariant takiej degrengolady ideologicznej przedstawia – na przykładzie ONR-Falanga¹⁶ – J[an] J[ózef] Lipski¹⁷.

Jesteśmy w Europie. Z tego wynika nakaz kontaktu z nią, kontaktu z żywą problematyką europejskiej kultury i polityki. Wynika stąd również obowiązek wzbogacania europejskiej wspólnoty o nasze specyficzne doświadczenie. Polska leży w Europie...

¹⁶ Obóz Narodowo-Radykalny Falanga – skrajnie prawicowa organizacja działająca w Polsce w latach 30.

¹⁷ Jan Józef Lipski (1926–1991) – polski literat. W czasie II wojny światowej członek AK. Współpracownik opozycji demokratycznej w PRL, współzałożyciel KOR, działacz „Solidarności”.